

[1978, po 22. červnu, Praha] – Rukopisný koncept sdělení VONS vypracovaný Petrem Uhlem týkající se případů Vojtěcha Valy a Jaroslava Dvořáka a spol.¹

Sdělení č.

Dne 22. června 1978 zveřejnil čs. tisk zprávu ČTK z 21. června 1978, podle níž dne 13. června 1978 – tedy osm dnů před vydáním zprávy – odsoudil Vyšší vojenský soud v Příbrami jako soud první instance ing. Vojtěcha Valu pro pokus trestného činu opuštění republiky (§ 8 odst. 1 k § 109 odst. 1 tr. z.) a pro pokus trestného činu vyzvědačství (§ 8 odst. 1 k § 105 odst. 1, 3 b, d tr. z.) k trestu odnětí svobody v trvání třinácti let; tento rozsudek není dosud pravomocný.²

Ing. Vojtěch Vala <z Prahy>^a, letos asi šestatřicetiletý, je bývalý letec a major ČSLA; <později>^b působil jako třetí tajemník (pro vědu a techniku) čs. velvyslanectví v USA, v první polovině 70. let byl v ČSSR uvězněn a odsouzen k několikaletému odnětí svobody pro údajnou trestnou činnost proti republice; z výkonu trestu, který odpykával v NVÚ Plzeň-Bory, se vrátil na jaře 1976.

Pokusu trestného činu opuštění republiky se měl Vojtěch Vala dopustit tím, že na podzim 1977 zkonstruoval jedonosadlový létací stroj vrtulníkového typu – tzv. vírník – jehož těsně před svým zadržením koncem října 77 použil tak, že se <s ním>^c na čs.-rakouské hranici na Slovensku vznesl do vzduchu, ale – údajně pro mlhu – nepřistál na rakouské, nýbrž opět na čs. straně hranice.³ Podle nepotvrzených zpráv měla být při jeho zadržení u něj nalezena technická dokumentace důlních zařízení a technologie těžby uhlí, jejímž autorem má být Jaroslav Dvořák z Havířova. Tato dokumentace a praktické využití vynálezů, které

^a Doplněno nad textem.

^b Původně napsáno „v šedesátých letech“.

^c Doplněno nad textem.

obsahuje, měly být již v minulosti předmětem sporu mezi autorem a čs. státem.

V rámci trestního stíhání ing. Vojtěcha Valy byly od 12. 1. t. r. trestně stíhány i další osoby, u nichž byly onoho dne vykonány domovní prohlídky a které byly vzaty do vazby:

Jaroslav Dvořák, signatář Charty 77, asi padesátiletý, bytem Havířov II, Podlesí, Družstevnická 8

Robert Merganz, signatář Charty 77, bytem Praha 4, Čestmírova 22, chemik, dříve zaměstnanec podniku zahraničního obchodu, nyní údržbář OPBH Praha 2

Zdeněk Těšínský, bývalý letec ČSLA, narozen 29. 5. 1928, bytem Oldřichova 16, Praha 2

Ing. Václav Novotný z Prahy, asi padesátiletý, bývalý novinář a korespondent čs. rozhlasu v NSR a eventuálně další osoby.

Až na Zdeňka Těšínského, který byl z vazby koncem března 1978 propuštěn, jsou jmenovaní pravděpodobně stále ve vazbě. J. Dvořák, R. Merganz a ing. V. Novotný byli v polovině 70. let spoluvězni V. Valy v NVÚ Plzeň-Bory. J. Dvořák, R. Merganz a Z. Těšínský byli údajně obviněni z pomoci k pokusu trestného činu opuštění republiky ing. V. Valy a dále – spolu s ing. V. Novotným – i z přípravy k trestnému činu podvracení republiky, které se měli dopustit ve výkonu trestu rozhovory, jež spolu vedli.

Ze zprávy ČTK vyplývá:

Ing. V. Valu odsoudil vojenský soud v trestní věci, v níž figuroval jako jediný obžalovaný. Vzhledem k tomu, že ing. Vala není již mnoho let vojákem v činné službě a vzhledem k jeho odsouzení nikoliv za dokonáný trestný čin vyzvědačství, nýbrž za jeho pokus, je příslušnost vojenského soudu zarážející (pokud skutková podstata tohoto trestného činu byla naplněna jen pokusem dopravit do zahraničí výše zmíněnou technickou dokumentaci). <Ze zprávy rovněž plyne, že>^a ostatní obvinění by měli být souzeni zvlášť, případně za jiné trestné činy než ing. V. Vala. Zarážející je rovněž okolnost, že soud odsoudil ing. V. Valu i za to, že „spáchal takový čin, ačkoliv mu bylo uchovávání státního tajemství zvlášť uloženo“

^a Doplněno nad textem.

<(písm. b, odst. 3 § 105 tr. z.)> a že se „takový čin týkal státního tajemství zvláště důležitého“ (písm. d, odst. 3 § 105 tr. z.).^a

Vzhledem k předchozímu výkonu trestu odnětí svobody <a společenskému postavení ing. V. Valy v letech 1976–77>^b se nabízí jediné vysvětlení, že totiž soud odsoudil ing. Valu za pokus vyzradit v zahraničí koncem r. 1979 státní tajemství, které mu bylo uloženo uchovávat před mnoha lety, v době jeho činné vojenské služby. Právní kvalifikace jednání ing. V. Valy jako pokus trestného činu vyzvědačství podle § 105, odst. 3 tr. z. mj. znamená, že byl – a pokud se prokurátor odvolal, stále ještě je – ohrožen trestem smrti.

Výbor postrádá podrobnější informace jak o osudu dalších jmenovaných osob, tak i o jejich obvinění, není mu také známa skutková podstata jednání, za něž byl odsouzen ing. Vala. V zásadě však nepovažuje za správné, aby byli odsuzováni občané jen za to, že jednali ve snaze uplatnit své právo na opuštění země, v níž žijí, resp. že pomohli jiné osobě toto právo uplatnit. Pokud by čs. soudy spatřovaly trestný čin v jednání, jehož podstatou bylo dopravit do zahraničí dokumentaci, která již dříve byla čs. státu bezúspěšně nabídnuta a jejíž praktické využití čs. instituce zamítly, bylo by možné v takovém postoji soudů spatřovat porušování mezinárodně uznaného práva na svobodný pohyb myšlenek a informací.

Výbor připomíná, že i tehdy, projednávaly-li se při hlavním líčení v trestní věci proti ing. Valovi okolnosti obsahující státní tajemství a mohla-li tedy být na část hlavního líčení veřejnost vyloučena, je rozsudek veřejnou listinou a pro jeho zveřejnění nejsou žádné zákonné překážky. Vzhledem k trestu odnětí svobody v trvání třinácti let (a pokud soud nerozhodl jinak, ve III., nejpřísnější nápravně výchovné skupině), který prakticky vyražuje jednoho z našich spoluobčanů ze společnosti, a vzhledem k pochybnostem, které celý případ vzbuzuje, je namístě důkladná

^a Následuje přeškrtnutá nedokončená věta: „Těžko si lze totiž představit, že propuštěnému vězni ukládá stát povinnost uchovávat zvláště důležité státní tajemství i v případě, že trestný čin tato trestná činnost [sic] ing. Valy měla nastat ještě v době, kdy skutečně“.

^b Doplněno pod textem.

informace o celé věci. Výbor se pokusí zjistit co nejvíce okolností případu, aby k němu mohl zaujmout kvalifikovanější stanovisko.⁴

LP, Sb. VONS, inv. č. 315, sign. III/6, kart. 54. – Koncept, rukopis, 7 stran A5.

POZNÁMKY

¹ K případům Jaroslava Dvořáka a spol. a Vojtěcha Valy a s těmito případy souvisejícímu pozdějšímu dalšímu, tentokrát samostatnému odsouzení Františka Veise viz dále sdělení VONS č. 12, 35, 37, 48, 52, 1023 a 1051, dokumenty č. 12, 35, 37, 48, 52, 1027 a 1055, a dokumenty č. 1130 a 1189.

² Zpráva ČTK byla otištěna 22. 6. 1978 v Rudém právu pod názvem „Rozhodnutí soudu“, *Rudé právo*, 22. 6. 1978, s. 2. Podle data vydání byla určena datace vzniku rukopisu Petra Uhla..

³ Virník zkonstruovaný Valou je uložen ve sbírkách Muzea Policie ČR. Viz: http://zpravy.idnes.cz/cestu-na-svobodu-virnikem-pokazila-mlha-f0o-/krimi.aspx?c=A060205_231645_krimi_itu [28. 2. 2014].

⁴ Opatrnost členů VONS byla v případě V. Valy na místě, protože Valovy výpovědi během vyšetřování vedly k obvinění všech dalších stíhaných osob v případě Jaroslava Dvořák a spol. a zároveň během vazby začal Vala spolupracovat s Vnitřní ochranou SNV.

Vala byl odsouzen v samostatném procesu Vyšším vojenským soudem v Příbrami 13. 6. 1978 pro pokus o trestný čin opuštění republiky podle § 8 odst. 1 k § 109 odst. 3 tr. zák. a pro pokus o trestný čin vyzvědačství podle § 8 odst. 1 k § 105 odst. 1, 3 písm. b) a d) tr. zák. ke třinácti letům odnětí svobody.

Podmínečně byl Vala propuštěn po dvou třetinách trestu dne 17. 12. 1986. Nelze vyloučit, že vliv na jeho propuštění mohla mít výše uvedená spolupráce s orgány SNV a také StB, protože 10. 7. 1986 byl Správou StB hlavního města Prahy a Středočeského kraje založen svazek prověřované osoby pod krycím jménem „Výr“ a reg. č. 43676, který byl 25. 2. 1987 převeden na svazek kandidáta tajné spolupráce a 28. 10. 1987 na svazek agenta pod krycím jménem „Robert“. Viz <http://www.abscr.cz/cs/vyhledavani-archivni-pomucky> [28. 2. 2014]. V roce 1989 Vala podle vlastního svědectví kuriózním způsobem emigroval do USA, TOMEK, Prokop: Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných a problematika tzv. vyzvědačů, in: Jaroslav Pažout (ed.): *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. Politická perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978–1989*. Sborník grantového projektu č. 3, Praha 2009, s. 13–14, též NAVARA,

Luděk: Smělý let s mezipřistáním ve Valdicích, *Mladá fronta DNES*, 7. 1. 2005, dostupné online: <http://www.aeroweb.cz/clanek.asp?ID=1052&kategorie=15> [28. 2. 2014].